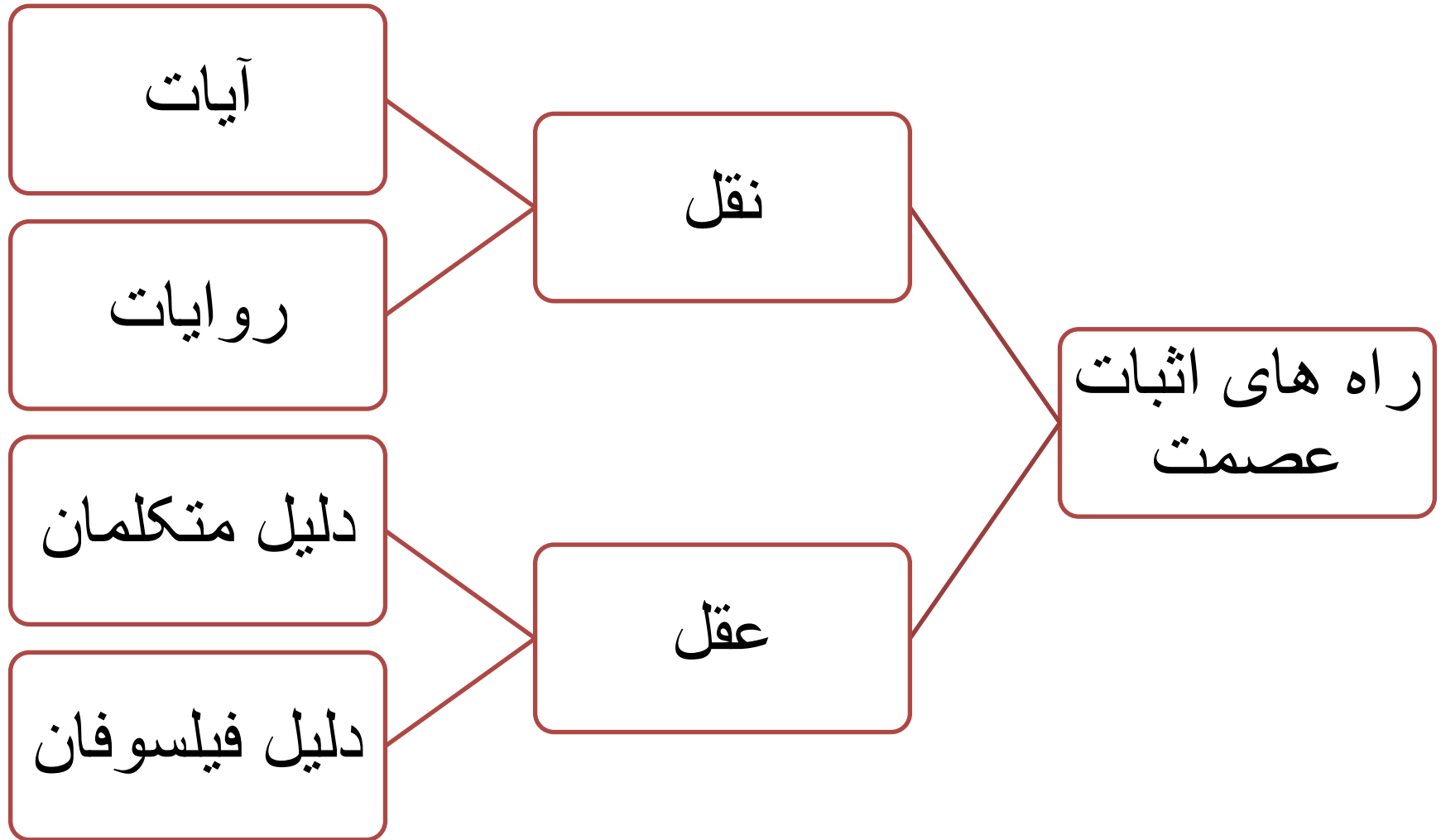

علم أصول الفقه

١٤-١٢-٩٠ مبادئ مختص تصديقي ٥٨

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

نگاهی گذرا به راه‌های اثبات عصمت

دلیل عقلی بر عصمت ائمه علیهم السلام

- قبلاً اشاره کردیم که دلیل عقلی بر عصمت انبیا، اندک تفاوتی با دلیل عقلی بر عصمت ائمه علیهم السلام دارد.
- از این رو، آنچه در آن استدلال مطرح می‌شود، با کمی تغییر برای اثبات عصمت ائمه علیهم السلام نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.

دلیل عقلی بر عصمت ائمه علیهم السلام

- در آن استدلال دیدیم که برای اثبات عصمت انبیا لازم است شأن نبوت و حیثیت و ویژگی رسالت را مورد بررسی قرار دهیم.
- در نتیجه‌ی آن استدلال معلوم گردید:
- نبی مسئولیت رساندن پیام الهی را بر عهده دارد و به انجام رسیدن این مسئولیت اقتضا می‌کند نبی از هر جهت معصوم باشد.
- اینک همین شیوه را برای اثبات عصمت ائمه علیهم السلام پی می‌گیریم.

دلیل عقلی بر عصمت ائمه علیهم السلام

- یعنی ابتدا باید بدانیم امامت چیست و امام با عهده داری و وظیفه‌ی امامت از چه شأنی برخوردار است؟
- آنگاه بررسی کنیم که آیا این مسئولیت اقتضای معصوم بودن امام را دارد؟
- آیا حیثیت امامت همچون حیثیت رسالت، ضرورت مصون بودن از خطا و نسیان و عصیان را برای امام اثبات می‌کند؟

شؤون امامت

- امامت از شؤون و ابعاد مختلفی برخوردار است. از بین آنها دو شأن مورد نظر است:

شؤون امامت

- أ. شأن زعامت و رهبری:
- در فرهنگ شیعی یکی از مفاهیم امامت، رهبری و زعامت و زمامداری بوده است.

شؤون امامت

- از ابتدا امام را رهبر، زعیم و زمامدار می دانستند و این را یکی از شؤون نبی اکرم صلی الله علیه و آله نیز می شمردند.
- در نظر شیعه به حکم عقل اگر در جامعه فرد معصومی وجود داشته باشد، او باید زمامدار مردم باشد و با وجود او نوبت به غیر معصوم نمی رسد.
- وقتی در جامعه شخصی وجود دارد که گرفتار عصیان و خطا و نسیان نمی شود، مسلماً وی لایق ترین فرد برای رهبری جامعه است.

شؤون امامت

- شیعه به پیروی از ائمه علیهم السلام، به این نکته هم توجه داشته که اگر دو یا چند معصوم در یک زمان حضور دارند، فقط یکی از آنها متصدی رهبری است و مسئولیت زعامت فقط برای یکی فعلیت پیدا می‌کند و بقیه تابع او هستند.
- از این رو، در زمان رهبری رسول اکرم صلی الله علیه و آله، امام علی علیه السلام و فرزندانش علیهم السلام همگی از وی تبعیت می‌کردند.
- همین طور در زمان زعامت امام اول شیعیان علیه السلام، امام حسن و امام حسین علیهما السلام تحت فرمان رهبر جامعه بودند و ...

شؤون امامت

- نکته‌ی دیگر، مسأله‌ی رهبری غیر معصوم در زمان غیبت معصوم است.
- استدلال شیعه مبنی بر این که در هنگام حضور معصوم، رهبری به غیر معصوم تعلق نمی‌گیرد، اقتضا نمی‌کند که رهبر حتماً باید معصوم باشد و رهبری غیر معصوم جایز نیست.
- بنابراین اگر معصوم در جامعه حضور نداشته باشد، زعامت جامعه را لایق‌ترین فرد از بین غیر معصومان به عهده می‌گیرد.
- در نظر شیعه کسی که در علوم معصومان تخصص دارد، بر دیگران مقدم است و سزاوار زعامت می‌باشد.

شؤون امامت

- لازم به ذکر است که این دلیل عقلی (تقدم افضل به حیث توانایی علمی و عملی بر غیر افضل) همانند همه‌ی دلایل عقلی دیگر، مصداق و مورد خود را تعیین نمی‌کند.
- بنابراین اگر چند معصوم در یک زمان حاضر باشند، دلیل عقلی نمی‌تواند یکی از آنها را بر دیگران ترجیح دهد و او را به عنوان رهبر مشخص نماید.

شؤون امامت

- همچنین اگر در یک عصر چند فقیه متخصص سزاوار عهده داری زعامت جامعه باشند و از حیث توانایی علمی و عملی با هم فرقی نداشته باشند، به حکم عقل نمی توان یکی را لایق این مسئولیت شمرد و دیگران را تابع او معرفی کرد.
- دلیل عقلی فقط بیانگر یک حکم کلی است:
- با وجود فرد افضل در جامعه، مسئولیت رهبری به افراد دیگر، چه فاضل و چه غیر آن، تعلق نمی گیرد.

شؤون امامت

- با توجه به آنچه بیان شد، معلوم می‌گردد که شأن زعامت و رهبری امامان معصوم علیه السلام ضرورتاً اقتضا نمی‌کند که امام از خطا و نسیان و عصیان معصوم باشد.

شؤون امامت

- ب. شأن علمی:
- شأن دیگر امام، شأن علمی است که شبیه شأن نبوت می باشد.
- نبی ارتباط و حیانی و علمی با خداوند دارد و در نظر شیعه امامان معصوم علیه السلام نیز از علم خاص الهی بهره مندند.
- به عبارت دیگر در فرهنگ شیعی امام از یک جهت وارث شأن زعامت و رهبری و از جهت دیگر وارث شأن نبوت و علم الهی است.

شؤون امامت

- البته شیعه اصرار و اذعان داشته و دارد که ائمه علیهم السلام، امامند نه نبی، صاحب علم الهی اند نه وحی نبوی.
- و با این که نبی اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه ی اطهار علیهم السلام همگی نور واحدند و امامت امتداد رسالت است؛ اما همواره مرز بین وحی نبوی و علم الهی ائمه علیهم السلام و مرز بین رسالت و امامت در نظر شیعیان حفظ شده است.

شؤون امامت

- هیچ عالم شیعی ادعا نکرده که به ائمه علیهم السلام وحی می شود؛ اگرچه مستند علم آنها را، مصدری الهی شمرده اند.
- امامان معصوم علیهم السلام به فراگیری علوم آن گونه که فقها و متکلمان می پردازند، نپرداخته اند و این علم از سوی خداوند تبارک و تعالی به آنها اعطا شده است.
- این اعتقاد و فرهنگ نتیجه‌ی آموزش‌های خود رسول الله صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام می باشد که نسل به نسل انتقال یافته است.

شؤون امامت

- امامت به این معنا اختصاص به یکی از آنها در یک زمان ندارد.
- اگر چند معصوم با هم حاضر باشند، همگی از این شأن برخوردارند؛ اگرچه فقط یکی از آنها می‌تواند زعامت جامعه را به عهده گیرد.